

Ірина Антонівна ШЕВЧУК

здобувач кафедри фінансово-економічної безпеки
Тернопільського національного економічного університету
вул. Львівська 11, м. Тернопіль, Україна. 46000
+380976165708, iryna_11@bk.ru

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація

Стаття присвячена комплексному вирішенню теоретичних проблем формування дефініції економічної безпеки підприємства на основі наукових підходів вчених-економістів. У статті сформульовано концепцію аналізу як важливого інструменту забезпечення функціонування системи економічної безпеки і розкрито їх сутнісні характеристики у контексті інформаційного підґрунтя прийняття управлінських рішень щодо стійкої діяльності та розвитку підприємства.

Доведено, що використання економічної інформації в якості одного з корпоративних чинників забезпечення безпеки, у першу чергу, залежить від її достовірності. Відтак у статті запропоновано власне визначення дефініції «економічна безпека» яка розглядається як стан захищеності функціонування підприємства при умовах, які сприяють стабільності існування на ринку шляхом покращення його конкурентоздатності господарської діяльності та підвищення його економічного потенціалу в умовах постійної зміни навколишнього середовища та впровадження захисних заходів своєї діяльності.

Ключові слова: економічна безпека, система економічної безпеки, індикатори економічної безпеки, загрози внутрішнього та зовнішнього середовища.

Ірина Антоновна ШЕВЧУК

НАУЧНЫЕ ПОДХОДЫ К ОПРЕДЕЛЕНИЮ ДЕФИНИЦИИ ЭКОНОМИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ СУБЪЕКТОВ ХОЗЯЙСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Аннотация

Статья посвящена комплексному решению теоретических проблем формирования дефиниции экономической безопасности предприятия на основе научных подходов ученых-экономистов. В статье сформулирована концепция анализа как важного инструмента обеспечения функционирования системы экономической безопасности и раскрыто их существенные характеристики в контексте информационного основу принятия управленческих решений относительно устойчивой деятельности и развития предприятия.

Доказано, что использование экономической информации в качестве одного из корпоративных факторов обеспечения безопасности, в первую очередь, зависит от ее достоверности. Поэтому в статье предложено собственное определение дефиниции «экономическая безопасность», которая рассматривается как состояние защищенности функционирования предприятия при условиях, которые способствуют стабильности существования на рынке путем улучшения его конкурентоспособности хозяйственной деятельности и повышения его экономического потенциала в условиях постоянного изменения окружающей среды и внедрения защитных мероприятий своей деятельности.

Ключевые слова: экономическая безопасность, система экономической безопасности, индикаторы экономической безопасности, угрозы внутренней и внешней среды.

Iryna Antonivna SHEVCHUK

Competitor of department of financial and economic security,
Ternopil National Economic University,
Lvivska str. 11, Ternopil, Ukraine. 46000

SCIENTIFIC APPROACHES TO DETERMINE THE DEFINITION OF ECONOMIC SECURITY BUSINESS ENTITIES

Summary

This article is devoted to the theoretical problems of complex formation definition of economic security based on scientific approaches of economists. The paper formulates a concept analysis as an important tool to ensure the functioning of economic security and revealed their essential characteristics in the context of information management decision-making basis for sustainable business and corporate development.

It is proved that the use of economic information as one of the factors of corporate security primarily depends on its reliability. Thus, in the article the proper definition of definition of "economic security" which is regarded as a state of security of the enterprise under conditions that promote stable existence in the market by improving its competitive economic activities and improve its economic potential under constant environmental changes and implement protective measures of the activity.

Keywords: *economic security, economic security system, indicators of economic security, the threat of internal and external environments.*

Постановка проблеми. Динамічне зростання підприємства, стабільність результатів його діяльності, досягнення цілей фінансово-господарської діяльності не можливі без розробки та реалізації стратегії підприємства, яка визначається наявністю системи економічної безпеки підприємства. Ефективність діяльності господарюючих суб'єктів обумовлюється станом його економічних ресурсів, що і приводить до необхідності розгляду проблеми гарантування економічної безпеки підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій таких дослідників як О.І. Барановський, І.А. Бланк, З.М. Васильченко, І.П. Васильченко, К.С. Горячева, Ю.Г. Лисенко, С.Г. Мищенко, Л.С. Мартюшева, М.Ю. Погосова, В.В. Шелест, Р.С. Папехін, Н.С. Самбуріна, дозволив встановити, що нині вчені по-різному трактують поняття «економічна безпека» і внаслідок цього по-різному підходять до його забезпечення, оскільки в основному їх дослідження спрямовано на вдосконалення теоретичних положень та методичних підходів до антикризового управління підприємством. Втім достатньо очевидно, що останнє стає потрібним лише тоді, коли підприємство вже опинилося у стані фінансової небезпеки, – а головним, в умовах мінливості та невизначеності ринкового середовища, є недопущення цього.

Постановка завдання. Враховуючи непересічність економічної безпеки, як надзвичайно потрібної сфери підприємницької діяльності, його відчутну залежність від виробництва продукції, доцільно здійснити ґрунтовне з'ясування суті цієї категорії на базі обширного аналізу праць українських й закордонних вчених-економістів, які її детально або частково вивчили.

Виклад основного матеріалу дослідження. Моделюючи поняття «економічна безпека» загалом, можна повністю підтримати думки науковців, які розглядають економічну безпеку підприємства як стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз, який формується адміністрацією і колективом підприємства шляхом реалізації системи заходів правового, економічного, організаційного, інженерно-технічного та соціально-психологічного характеру [1].

Нами проведено аналіз підходів до визначення сутності економічна безпеки на основі вивчення праць вчених-економістів. Отримані результати подані у табл. 1.

Таблиця 1

Підходи до визначення сутності економічної безпеки

№	Назва підходу	Автори	Суть підходу
1.	Ресурсно-функціональний	Олейніков Є., Покропивний С.	Акцентується увага на окремих важливих позиціях, в загальному забезпечення економічної безпеки пов'язують із високим ступенем ефективності використання корпоративних ресурсів
2.	Захист від загроз зовнішнього середовища	Бендіков Л, Ярочкін В., Ковальов О., Сухорукова Т., Плетнікова І.	Захист від зовнішніх загроз , адаптація до швидкозмінних умов господарювання
3.	Протекторат та реалізація інтересів	Ареф'єва О., Кузенко Т., Соснін А., Пригунов П., Торянников Б.	Гармонізація життєво важливих інтересів підприємства та інших суб'єктів зовнішнього середовища їх захист від зовнішніх та внутрішніх джерел небезпеки
4.	Стійкість та розвиток	Федоренко Р., Клейнер Г., Тамбовцев В., Качалов Р., Забродській В, Капустін Н.	Забезпечення рівноваги, стійкості та можливості розвитку підприємства, як системи в умовах внутрішніх і зовнішніх загроз є пріоритетним для економічної безпеки підприємства
5.	Конкурентний	Белокуров В.	Економічна безпека підприємства розглядається з позиції наявності та необхідності забезпечення конкурентних переваг підприємства
6.	Комплексний	Ілляшенко С., Грунів О., Боумен К.	Намагання ширше розглянути поняття економічної безпеки на макрорівні

Головними факторами, які мають вплив на економічну безпеку суб'єкта підприємницької діяльності, є ступінь досконалості законодавчої бази, рівень оподаткування, доступ на світові ринки збуту, інвестиційна привабливість регіону, держави.

Насамперед, економічна безпека підприємства залежить від економічної безпеки держави, регіону, адже ґрунтується на їхньому фінансовому, сировинному та виробничому потенціалі, перспективах розвитку [4]. Багато вчених, трактуючи поняття «економічна безпека», зосереджуються, зазвичай, на одному з чинників або станів складових системи суб'єкта господарювання.

Пропонуємо систематизувати погляди різних науковців щодо визначення дефініції «економічна безпека» підприємства, які зведені в таблиці 2.

Систематизація існуючих дефініцій «економічна безпека підприємства»

Прізвища та ініціали вчених – економістів	Визначення дефініції економічна безпека підприємства
1	2
Стан ефективного використання ресурсів	
Гапоненко В., Беспалько А., Власков А.[3]	Економічна безпека підприємства – це такий стан суб'єкта господарювання, за якого він при найбільш ефективному використанні корпоративних ресурсів досягає запобігання, послаблення чи захисту від існуючих небезпек та загроз чи інших непередбачуваних обставин та в основному забезпечує досягнення цілей.
Судоплатов А. Лекарев С.[11]	Безпека підприємства – це такий стан його правових, економічних та виробничих відносин, а також матеріальних, інтелектуальних та інформаційних ресурсів, який виражає здатність підприємства до стабільного функціонування.
Олейников Є.А.[9]	Економічна безпека підприємства – стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів для подолання загроз і забезпечення стабільного функціонування підприємства сьогодні і в майбутньому.
Гармонізація економічних інтересів	
Козаченко Г. В., Пономарьов В. П., Ляшенко О. М.[8]	Міра гармонізації в часі й просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним суб'єктів навколишнього середовища, які діють поза межами підприємства
Стан захищеності діяльності підприємства	
Бендіков М.[2]	Економічна безпека підприємства – стан захищеності науково-технічного, виробничого та кадрового потенціалу підприємства від прямих (активних) або непрямих (пасивних) загроз.
Дикань В.Л., Назаренко І.Л.[5]	Економічна безпека підприємства – стан захищеності діяльності підприємства від всіх видів загроз, як зовнішніх, так і внутрішніх; стан, при якому забезпечується стабільне функціонування і прогресивний розвиток підприємства, досягається шляхом максимального ефективного використання наявних ресурсів і швидкої адаптації до умов середовища, що змінюється.
Д. Ковальов та Т. Сухорукова [7]	Захист діяльності підприємства від негативних впливів зовнішнього середовища, а також здатність швидко усунути різноманітні загрози чи пристосуватися до існуючих умов, які не позначаються негативно на його діяльності.

Зазначені у таблиці 2. визначення економічної безпеки підприємства, які відносяться до стану ефективного використання ресурсів, безумовно свідчать про комплексний підхід до даного поняття, оскільки вказують на найважливіші фактори забезпечення економічної безпеки підприємства. Доцільно зазначити також, що головна увага зосереджена на внутрішньому

середовищі суб'єкта господарювання, а саме на ресурсному забезпеченні, разом з цим не розглядаються багато факторів зовнішнього впливу, які здебільшого і визначають наявність ресурсів та їх використання, а саме на характері та динаміці розвитку соціально-економічного та ринкового середовища функціонування підприємства, які здебільшого визначають і наявність ресурсів, і ефективність їх використання.

Визначення Козаченко Г.В. [8] характеризує фундаментальну складову економічної безпеки – відсутність протиріч інтересів підприємства з суб'єктами зовнішнього середовища, що позначає відсутність ознак кризового стану підприємства.

Підхід до економічної безпеки, як до стану захищеності діяльності підприємства, розроблений Бендіковим М. [2], Диканем В.Л., [5], Ковальовим Д. та Сухоруковою Т. [8], є безумовно комплексним, проте не зовсім повним. Основною метою діяльності підприємства є максимізація прибутку, покращення праці всіх його функціональних і структурних елементів. Тому, на нашу думку, економічна безпека повинна спрогнозувати не тільки протистояння загрозам і ризикам, а й покращення господарської діяльності підприємства шляхом підвищення його економічного потенціалу.

Визначення економічної безпеки, як стану знаходження стратегічного потенціалу [10], базується на економічних поняттях досягнення мети, функціонування підприємства. Загроза втрати економічної безпеки наростає лише у випадку наближення ступеня адаптивності стратегічного потенціалу до граничної зони: при максимальному ризику наступу кризового стану підприємства. На нашу, економічна безпека повинна постійно функціонувати на підприємстві для забезпечення стійкої виробничої діяльності господарюючого суб'єкта, його конкурентоздатності, фінансової стійкості тощо.

На нашу думку, найбільш раціональним є підхід щодо визначення безпеки як стану захищеності підприємства, розроблене Диканем В.Л. та Назаренко І.Л. [5]. Саме дане трактування економічної безпеки найбільш повно розкриває сутність даного поняття, акцентує увагу на протистоянні всіх видів загроз та стабільності господарюючого суб'єкта в умовах політичних і економічних змін у державі.

Тим не менше, ми змушені констатувати, що високий рівень економічної безпеки суб'єкта господарювання безпосередньо залежить також від такого явища як тіньова економіка. Методологічною основою розгляду проблеми тіньової економіки є системний підхід, який дає змогу розв'язувати складні завдання в різних сферах життєдіяльності. Важливий аспект розгорнутого наукового обґрунтування категорії «система» полягає в тому, що елементи перебувають у відношеннях і зв'язках не лише один з одним, а і з середовищем. Це положення найбільшою мірою відповідає системам, які самоорганізуються, а отже, відповідає вимогам синергетичного підходу.

Використовуючи синергетичний підхід до розкриття сутності тіньової економіки, доцільно зауважити, що вона адаптується і пристосовується до будь-якої економічної системи та стає при цьому її невід'ємною частиною [6].

Доцільно зауважити, що тіньовий сектор економіки наносить значний удар по легальних суб'єктах господарювання і дешевими підробками завдає шкоди якійсь продукції. Економічна безпека на підприємстві повинна постійно боротися з контрафактними товарами шляхом створення в компанії підрозділу по захисту її торгової марки.

Нині підприємства, що мають слабкі зв'язки з урядовими структурами, піддаються більшому натиску з боку підробок. Це дозволяє використати стратегію співпраці з державними структурами в розробці і впровадженні захисних заходів. Така співпраця може бути взаємовигідною, адже у компаній є досвід боротьби з підробками, а у держструктур досить владних повноважень, щоб потіснити з ринку недобросовісних гравців. До того ж об'єднання зусиль компаній і урядових установ зменшує витрати кожної зі сторін і підвищує ефективність економічної безпеки.

Висновки та подальші дослідження. Отже, вивчення й аналіз трактувань вченими-економістами поняття «економічна безпека» дали змогу зробити висновок, що економічна безпека підприємства – це стан захищеності функціонування підприємства при умовах, які сприяють стабільності існування на ринку шляхом покращення його конкурентоздатності господарської діяльності та підвищення його економічного потенціалу в умовах постійної зміни навколишнього середовища та впровадження захисних заходів своєї діяльності.

Список літератури:

1. Зацеркляний М.М., Мельников О.Ф., *Основи економічної безпеки: Навчальний посібник.* – К.: КНТ, 2009.-337 с.
2. Бендигов М.А. *Экономическая безопасность промышленного предприятия в условиях кризисного развития [Текст] // Менеджмент в России и за рубежом.* – 2010. – № 2. – С.17-29.
3. Гапоненко В.Ф. *Экономическая безопасность предприятий. Подходы и принципы / В.Ф. Гапоненко, А.Л. Беспалько, А.С. Власков.* – М. : Изд-во "Ось-89", 2007. – 208 с.
4. Дикань В.Л. *Економічна безпека підприємства [Текст]: навч. посібник.* / В.Л. Дикань, І.В. Воловельська, О.В. Маковоз – Харків: УкрДАЗТ, 2011. - 266с.
5. Дикань, В.Л. *Комплексна методика визначення рівня економічної* Монографія / В.Л. Дикань, І.Л. Назаренко; Українська державна академія залізничного транспорту – Харків: УкрДАЗТ, 2011. - 142 с.
6. *Економічна безпека : навч. посіб. / за ред. З.С. Варналія.* – К. : Знання, 2009. – 648с.
7. Забродский В. *Теоретические основы оценки экономической безопасности отрасли и фирмы / В. Забродский, Н. Капустин // Бизнес.* – 1999. – № 13. – С. 27–30. *Економіка підприємства*
8. Ковалев Д. *Экономическая безопасность [Текст] / Д. Ковальов, Т. Сухорукова // Экономика Украины.* – 1998. – №10. – С. 48-51.
9. Костюк Ж.С. *Сутність поняття «економічна безпека підприємств залізничного транспорту»// Вісник економіки транспорту і промисловості.* – 2013. – № 41. – С. – 173-178.
10. *Основы экономической безопасности (государство, регион, предприятие, личность) / [под ред. Е.А. Олейникова].* – М.: Интел-Синтез, 1997. – 288 с.
11. Судоплатов А. П. *Безопасность предпринимаельской деятельности / А.П. Судоплатов, С.В. Лекарев.* – М. : Изд-во ОЛМА-ПРЕСС, 2001. – 382 с.